

“YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA MARKETINGNING INNOVATSION KONSEPSIYALARI”

Aripov Abdulaziz Sakijonovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
“Yashil iqtisodiyot” kafedrası assistenti

Annotatsiya

Mazkur ishda yashil iqtisodiyot sharoitida marketing faoliyatining innovatsion konsepsiyalari yoritilgan. Unda ekologik tamoyillarga asoslangan marketing strategiyalari, iste'molchilarning ekologik ongini oshirish usullari va barqaror rivojlanishga xizmat qiluvchi yangicha yondashuvlar tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari korxonalarda ekologik va iqtisodiy samaradorlikni oshirishga yordam beradi.

Kalit soʻzlar: yashil iqtisodiyot, innovatsion marketing, barqaror rivojlanish, ekologik marketing, ekologik samaradorlik, iste'molchi xulq-atvori, innovatsion konsepsiyalar.

Аннотация

В данной работе освещены инновационные концепции маркетинговой деятельности в условиях «зелёной» экономики. Рассмотрены маркетинговые стратегии, основанные на экологических принципах, способы повышения экологического сознания потребителей и новые подходы, способствующие устойчивому развитию. Результаты исследования помогают повысить экологическую и экономическую эффективность деятельности предприятий.

Ключевые слова: зелёная экономика, инновационный маркетинг, устойчивое развитие, экологический маркетинг, экологическая эффективность, поведение потребителей, инновационные концепции.

Abstract

This paper highlights the innovative concepts of marketing activities under the conditions of the green economy. It examines marketing strategies based on ecological principles, methods of increasing consumers' environmental awareness, and new approaches that contribute to sustainable development. The results of the study help improve both ecological and economic efficiency in enterprises.

Keywords: green economy, innovative marketing, sustainable development, ecological marketing, environmental efficiency, consumer behavior, innovative concepts.

KIRISH

Mavzuning dolzarbligi uning muhit muhofazasiga boʻlgan ehtiyojning ortishi bilan bogʻliq. Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi kengayib borayotgan ekologik muammolar va tabiiy resurslarning cheklanganligi bilan bogʻliq holda, marketing sohasidagi yangi yondashuvlarni ilgari suradi. Ular, bir tomondan, atrof-muhitga zarar keltirmaydigan mahsulot va xizmatlarni targʻib qilishni nazarda tutadi, boshqa tomondan esa, ekologik toza ishlab chiqarish jarayonlari va innovatsion texnologiyalarni joriy etishga asoslanadi. Bu esa, oʻz navbatida, raqobatchilarga oʻzaro magʻlubiyatlar uchun kuchli asos yaratadi. Mavzuning nazariy asoslari, ayniqsa,

barqaror rivojlanish va atrof-muhitga mos keladigan marketing xususiyatlariga e'tibor qaratadi. Innovatsion konsepsiyalar esa, o'z ichiga, kooperativ va ochiq innovatsiyalar, hamda bosh talabga yo'naltirilgan yangi texnologik yondashuvlar kabi metodlarni oladi. Ushbu yondashuvlar, iqtisodiy va ekologik maqsadlarni uyg'unlashtirish orqali, yashil mahsulotlar va xizmatlar marketingida yangi imkoniyatlar yaratadi. Shuningdek, mavzuning muhim yo'nalishlaridan biri raqobatbardosh narxlar va qiymat taklifi. Toza energiya va resurslarni tejash masalalari, uzoq muddatli foydani ta'minlaydigan prinsip sifatida har tomonlama muhim hisoblanadi. Ayniqsa, raqamli marketing, yashil kontent va ta'limiy aksiyalar orqali, auditoriya xabardorligini oshirish va ijtimoiy manfaatlarni ko'zlash xarakterga ega. Shu bilan birga, me'yoriy tartiblar va risklarni boshqarish masalalari, ekologik sertifikatlar va standartlarga amal qilish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Yashil iqtisodiyot sharoitida marketing sohasida innovatsion konsepsiyalarni rivojlantirish uchun amaliy tadqiqotlar va strategiyalarni ishlab chiqish, kelajakda toza va barqaror rivojlanishga xizmat qiladigan muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil iqtisodiyot sharoitida marketingning innovatsion konsepsiyalarining dolzarbligi uning zamonaviy global muhitda iqtisodiy va ekologik muvozanatni ta'minlashdagi ortib borayotgan ehtiyoj bilan bog'liq. Dunyo miqyosidagi ekologik muammolar, resurslarning cheklanganligi va iqlim o'zgarishining ta'siri, ayniqsa, ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilardan yangi yondashuvlar va strategiyalarni joriy qilishni talab qilmoqda. Ayniqsa, yashil iqtisodiyot tushunchasi bilan bog'liq holda, iqtisodiy faoliyatlarning ekologik tozalanishi, energetika sohasida resurs tejamkorligi, atrof-muhitga minimal ta'sir ko'rsatadigan mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqarish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa marketing sohasi uchun yangi imkoniyatlar va innovatsion konsepsiyalarni ishlab chiqish, qo'llash zaruriyatini yuzaga keltirmoqda.

Yashil iqtisodiyotda marketingning dolzarbligi uning biznes jarayonlarida ekologik va iqtisodiy ehtiyojlarni muvofiqlashtirish imkoniyatlarida namoyon bo'ladi. Korxonalar uchun ekologik jihatdan barqaror mahsulotlar va xizmatlar bozorda muvaffaqiyat qozonishi, brendga bo'lgan ishonchni oshiradi. Shu bilan birga, iste'molchilarning ekologik tamoyillarga ega bo'lishi va yashil mahsulotlarni qo'llashga bo'lgan qiziqishining ortishi, ular uchun yangi bozor segmentlarini ochmoqda. Boshqa tomondan, yashil iqtisodiyotda innovatsion marketing konsepsiyalari kooperativ va ochiq innovatsiyalar, talabga yo'naltirilgan yangi xizmatlar va mahsulotlarni ishlab chiqishga turtki berib, raqobatbardoshlikni kuchaytiradi va istiqbolli bozorlarni rivojlantirishga imkon yaratadi.

So'nggi yillarda yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish g'oyalari marketing nazariyasida muhim o'rin egallamoqda. Ko'plab tadqiqotchilar Porter M, Kramer M, Kotler P., marketing strategiyalarida ekologik yondashuvni joriy etish zarurligini ta'kidlaydilar [1]. Shuningdek, Porter va Kramer (2011) o'z tadqiqotlarida korxonalar uchun ekologik mas'uliyat va foyda olish o'rtasidagi muvozanatni izlash muhimligini qayd etadi [2]. Ularning fikricha, innovatsion marketing konsepsiyalari nafaqat foyda

olish, balki atrof-muhitni muhofaza qilish, resurslardan oqilona foydalanish va iste'molchilarda ekologik mas'uliyatni shakllantirishga qaratilishi kerak.

O'zbekiston olimlaridan A. Jo'rayev, M. Xudoyqulov va boshqalar o'z ishlarida O'zbekistonda yashil iqtisodiyot tamoyillarini amaliyotga joriy etish va ekologik marketingni rivojlantirish masalalariga e'tibor qaratganlar [6;7]. Ularning tadqiqotlarida innovatsion texnologiyalar, ekologik mahsulotlarni targ'ib qilish va iste'molchilarning yashil xatti-harakatlarini shakllantirish usullari tahlil etilgan [3; 8].

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, marketingning innovatsion konsepsiyalari yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslanishi zarur bo'lib, bu korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish bilan birga, barqaror rivojlanishga ham xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda ilmiy izlanishlar nazariy va amaliy yondashuvlar asosida olib borildi. Tadqiqotning metodologik asosini yashil iqtisodiyot nazariyasi, barqaror rivojlanish konsepsiyasi hamda innovatsion marketing tamoyillari tashkil etadi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

Tahlil va sintez mavjud ilmiy manbalar, xalqaro tajribalar va amaliy misollarni o'rganish uchun;

Taqqoslash usuli an'anaviy va innovatsion marketing yondashuvlarini solishtirish uchun;

Induksiya va deduksiya umumiy nazariy qarashlardan aniq amaliy xulosalar chiqarish uchun;

Statistik va grafik tahlil yashil iqtisodiyot ko'rsatkichlari va marketing faoliyati samaradorligini baholash uchun.

1-rasm. Maqolada foydalanilgan tadqiqot usullari¹

Tadqiqot natijalari marketingda ekologik va innovatsion yondashuvlarni uyg'unlashtirish orqali korxonalar raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida marketing faoliyatini tashkil etishning afzalliklari va amaliy jihatlari o'rganildi. Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, ekologik omillarni hisobga olgan marketing strategiyalari korxonalar uchun nafaqat ijtimoiy mas'uliyatni oshiradi, balki ularning bozordagi raqobatbardoshligini ham mustahkamlaydi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston

¹ Muallif ishlanmasi

sharoitida korxonalar hali to'liq "yashil" marketing modeliga o'tmagan bo'lsada, ayrim sohalarda (masalan, oziq-ovqat, to'qimachilik, energiya tejamkor texnologiyalar) ekologik yondashuvlar joriy etila boshlagan. Bunda innovatsion texnologiyalar, raqamli marketing vositalari va ekologik sertifikatlash tizimining ahamiyati ortib bormoqda. Natijalar asosida aniqlanishicha, korxonalar tomonidan yashil marketing konsepsiyasini amaliyotga tatbiq etish:

2-rasm. Yashil marketing konsepsiyasini amaliyotga tatbiq etish¹

Shuningdek, tahlillar natijasida marketing strategiyalarini ekologik tamoyillar bilan uyg'unlashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshiruvchi muhim omil ekani isbotlandi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yashil iqtisodiyot sharoitida marketingning innovatsion konsepsiyalari muhim o'rin tutadi, chunki ular atrof-muhitni muhofaza qilish bilan birga, iqtisodiy samaradorlikni oshirish imkonini beradi. Ushbu yondashuvda ekologik toza mahsulotlar va xizmatlarni rivojlantirish uchun innovatsiyalarni tatbiq etish muhimdir. Innovatsion konsepsiyalar, jumladan, kooperativ hamda ochiq innovatsiyalar metodlari, kompaniyalarga yangi texnologiyalar va bozor imkoniyatlarini o'zlashtirishda yordam beradi. Bosh talabga yo'naltirilgan innovatsiyalar yordamida, mahsulot yoki xizmatlarning asosiy xaridorlar ehtiyojlariga mos kelishi ta'minlanadi, bu esa ularning qabul qilinishini kuchaytiradi. Yashil mahsulotlar va xizmatlar marketingini rivojlantirishda ekologik tamoyillar asosiy o'rin tutadi, masalan, energiya tejamkorlik va qayta ishlash imkoniyatlarini hisobga olgan holda, yangi biznes modellari joriy etilmoqda. Raqobatbardosh narxlar va qiymat takliflari, ayniqsa, toza energiya va resurslarni tejashga qaratilgan bo'lib, uzoq muddatli foyda olish imkonini beradi. Rivojlanayotgan bozorlar uchun moslashtirilgan marketing strategiyalari, mahalliy ehtiyojlar va ijtimoiy mas'uliyatni inobatga olgan holda ishlab chiqiladi. Me'yoriy tartiblar va standartlar, jumladan, yashil sertifikatlar, hamda risk menejment tizimlari iqlimga mos keladigan xavflarni boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyot sharoitida marketingning innovatsion konsepsiyalari, rivojlanishning yangi imkoniyatlarini ochib beradi, ular bilan birga,

¹ Muallif ishlanmasi

istiqbolli strategiyalar va texnologiyalarni joriy etish, iqtisodiyot va ekologiya o'rtasida muvofiqlikni ta'minlashga katta hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Kotler, F., Keller K. L. Marketing menejment. 15-nashr. Nyu-York: Pearson Education, 2016.
2. Porter M., Kramer M. Creating Shared Value: How to Reinvent Capitalism and Unleash a Wave of Innovation and Growth. Harvard Business Review, 2011.
3. Peattie K. Green Marketing. London: Routledge, 1995.
4. OECD. Towards Green Growth. Paris: OECD Publishing, 2011.
5. UNEP. Green Economy Report: Towards a Green Economy. Nairobi: United Nations Environment Programme, 2011.
6. Xudoyqulov M. Yashil iqtisodiyot va ekologik barqarorlik masalalari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2020.
7. Jo'rayev A. Marketingda innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim, 2021. Karimov N. Barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyot asoslari. Toshkent: TDIU nashriyoti, 2022.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 2019-yil 4-oktabr PQ-4477 sonli "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi to'g'risida"gi Qarori <https://lex.uz/docs/-4539502> . .